

Примљено: 10.7.2010.

Орг. јед. Број Факултет

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Презиме, име једног
 родитеља и име Солеша, Славољуб, Биљана
 Датум и место рођења 21.02.1971. Крушевац

Основне студије

Универзитет Кирил и Методиј Скопље
 Факултет Филолошки факултет Скопље
 Студијски програм Историја књижевности народа СФРЈ и српскохрватски језик
 Звање Професор историје књижевности народа СФРЈ и српскохрватског језика
 Година уписа 1989.
 Година завршетка 1993.
 Просечна оцена 7,42

Магистарске студије, магистарске студије

Универзитет Универзитет у Нишу
 Факултет Филозофски факултет
 Студијски програм Филологија
 Звање Мастер филолог
 Година уписа 2010.
 Година завршетка 2012.
 Просечна оцена 9,57
 Научна област Филолошке науке
 Наслов завршног рада Драмски аспекти у приповедању Лазе К. Лазаревића

Докторске студије

Универзитет Универзитет у Нишу
 Факултет Филозофски факултет
 Студијски програм Филологија – наука о књижевности
 Година уписа 2012.
 Остварен број ЕСПБ бодова 140
 Просечна оцена 9,15

НАСЛОВ ТЕМЕ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Наслов теме докторске дисертације Трагично у приповеци српског реализма
 Име и презиме ментора, звање Горан Максимовић, редовни професор
 Број и датум добијања сагласности за тему докторске дисертације 8/18-01-006/15-014, 3. 9. 2015.

ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Број страна Докторска дисертација Биљане Солеша *Трагично у приповеци српског реализма* има укупно 427 страна компјутерског текста и 58 фуснота

Број поглавља I УВОД (11)
 II ФЕНОМЕН ТРАГИЧНОГ У ФИЛОЗОФИЈИ И НАУЦИ О КЊИЖЕВНОСТИ (23)
 1. ТРАГЕДИЈА И ТРАГИЧНО (24)
 1.1. Традиционална тумачења трагичног (24)
 1.2. Модерна тумачења трагичног (33)
 1.3. Феномен трагичног изван драмске форме (37)

- 1.4. Истраживања трагичног у српској науци о књижевности и естетици (40)
- 1.5. Могући модуси трагичног (43)
- II СРПСКА РЕАЛИСТИЧКА ПРИПОВЕТКА (47)
1. ПРИПОВЕТКА ДОМИНАНТНА ПРОЗНА ВРСТА У СРПСКОМ РЕАЛИЗМУ (48)
- 1.1. Поетичке основе, услови развоја и тематске области (48)
- 1.2. Типолошки статус српске реалистичке приповетке (53)
- 1.3. Мотивација у српској реалистичкој приповеци (60)
- 1.4. Јунаци српске реалистичке приповетке (62)
- 1.5. Приповедач (64)
- 1.6. Стил (66)
- IV ТРАГИЧНОСТ СВЕМИРСКОГ УДЕСА (69)
1. ТРАГИЧНО И ИСТОРИЈА (70)
- 1.1. Књижевност и историја (70)
- 1.2. Српска историја XIX века у књижевности (74)
- 1.3. Историја као инспирација – Стефан Митров Љубиша (75)
- 1.3.1. *Скочидјевојка* (77)
- 1.3.2. *Горде, или како Црногорка љуби* (87)
- 1.4. Историјско, документарно и аутобиографско у прози Милорада Поповића Шапчанина (92)
- 1.4.1. *Сургут* (93)
- 1.4.2. *Катанска буна* (97)
- 1.5. Сведоци историје Лаза Лазаревић и Бранислав Нушић (106)
- 1.5.1. Трагедија војних ратних инвалида – Лаза Лазаревић *Све ће то народ позлатити* (110)
- 1.5.2. Трагедије малих незнатих људи у ратном бесмислу – Бранислав Нушић *Приповетке једног каплара* (119)
- 1.5.3. Историјска туга у параноидном облику – *Мрачајски прото* Петра Кочића 132.
- СОЦИЈАЛНО ТРАГИЧНО (140)
- 2.1. Интердисциплинарна полазишта у истраживању социјалне трагике (140)
- 2.2. Србија XIX века – земља сиромашних (149)
- 2.3. Сиромаштво у ентеријерној дескрипцији реалистичке приповетке (159)
- 2.4. Наивни и немоћни сељак у мрежи зеленаша – Милован Глишић *Глава шећера* (161)
- 2.5. Портрет газде – тлачитеља (166)
- 2.6. Социјална трагедија у прози Радоја Домановића (171)
- 2.7. Симо Матавуљ: сиромаштво и трагика историјског искуства (175)
- 2.8. Детињство без детињства – страдање деце (187)
- 2.9. Здравствена култура, српска медицина и третман болести (191)
3. СВЕМОЋ ПРИРОДЕ И НЕМОЋ ЧОВЕКА (199)
- 3.1. Опака ђуд природе у приповеци Петра Кочића *Кроз међаву* (201)
- 3.2. Природна непогода као казна за грех – Јанко Веселиновић *Грјод* (211)
- V ТРАГИЧНОСТ ЈЕДНОСТАВНЕ КРИВИЦЕ (219)
1. УНИШТЕНА САМОСВЕСТ И ПОТРЕБА ЗА РАЗАРАЊЕМ НЕУРОТИЧАРА (220)
- 1.1. Домановићева слика животне трагике (224)
- 1.2. Пораз идеализиране слике о себи Симо Матавуљ *Др Ивановић* (229)
2. ПУТЕВИ ПОРОКА (233)
- 2.1. У оковима коцкарске страсти – Лаза Лазаревић *Први пут с оцем на јутрење* (233)
- 2.2. Порочне жене у хладу сеновитог дрвета Светолик Ранковић *Стари врускавац* (243)
- VI ТРАГИЧНОСТ ЕТИЧКИХ СУКОБА (252)
1. САВРЕМЕНИ ТРАГИЧКИ СУБЈЕКТ – ПОПРИШТЕ СВИХ СУКОБА (254)
- 1.1. Моћ, свемоћ и немоћ патријархалне идеологије (257)
- 1.2. Патријархални Балкан (257)
- 1.3. Реализам у књижевности као поприште патријархалне идеологије (267)
- 1.4. Стереотипи у обликовању женских ликова у поезији српског реализма (267)
2. ИНФЕРИОРНИ, ПОСЛУШНИ И ПОКОРНИ РОБ/РОБИЊА (271)
- 2.1. Завет узорних удовица, Јанко Веселиновић (*На прелу, Заклетва*) (271)
- 2.2. Могућност „безболног преживљавања“ (Милован Глишић *Прва бразда*, Лаза Лазаревић *Први пут с оцем на јутрење*) (276)
- 2.2.1. Милован Глишић *Прва бразда* – лик Мионе (276)
- 2.2.2. Лаза Лазаревић *Први пут с оцем на јутрење* – лик Марице (279)
3. ЕРОТСКИ ДИСКУРС У ТРАГИЧНОЈ СТИЛИЗАЦИЈИ (284)
- 3.1. Тематика прозе Боре Станковића (284)
- 3.2. Еротски говор у поезији српског реализма (290)
- 3.3. У власти кривице и чистоте – приповетке Боре Станковића (294)

3.3.1. Покојникова жена (294)
3.3.2. У ноћи (307)
3.3.3. Увела ружа (312)
3.4. Мушко страдање у прози Боре Станковића (<i>Стари дани, Станоја, У ноћи</i>) (320)
3.4.1. „Вечита туга за нечим“ – <i>Станоја</i> (322)
3.4.2. Наличје идиличне слике <i>Старих дана</i> (329)
4. ПАТРИЈАРХАЛНО НАСИЉЕ И АУТОРИТАРНА МАЈКА (336)
4.1. Патријархална идеологија и деструктивно родитељство (336)
4.2. Символика и архетип мајке (338)
4.3. Ауторитарне мајке у прози Лазе Лазаревића (<i>Ветар, Швабица</i>) (339)
4.4. Терет прошлости у <i>Увелој ружи</i> Боре Станковића (345)
5. ПАТРИЈАРХАЛНО СЕЛО И ЕНТУЗИЈАЗАМ УЧИТЕЉИЦА (349)
5.1. Јанко Веселиновић <i>Бела врана</i> (350)
5.2. Јанко Веселиновић <i>Мушкобања</i> (353)
5.3. Лаза Лазаревић <i>Школска икона</i> (355)
6. УНУТРАШЊИ СУКОБ НЕДЕЛАТНОГ ПОЈЕДИНЦА (356)
6.1. Тема интелектуалца у прози Лазе Лазаревића (356)
6.2. Статус интелектуалаца у Србији XIX века (358)
6.3. У мрежи унутрашњих конфликта (361)
6.4. Неурозе и психолошка смрт јунака у прози Лазе Лазаревића (367)
VII ТРАГИЧНОСТ ЕТИЧКОГ ЗНАЧАЈА (379)
1. ХУМАНОСТ И ДОБРОТА У ФИЛОЗОФСКИМ РАЗМАТРАЊИМА И СРПСКОЈ РЕАЛИСТИЧКОЈ ПРИПОВЕЦИ (380)
1.1. Два света и два морала – Радоје Домановић <i>Идеалиста</i> и Светолик Ранковић <i>Сеоски добротвор</i> (382)
1.2. Трагика принуде избора, Јанко Веселиновић <i>Чича Пера</i> (390)
1.3. Страдање као политички чин, Радоје Домановић <i>На раскрићу</i> (392)
ЗАКЉУЧАК (395)
ЛИТЕРАТУРА (402-427)

Број слика (шема, графика)

Број табела

Број прилога

ПРИКАЗ НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КАНДИДАТА који садрже резултате истраживања у оквиру докторске дисертације

Р. бр.	Аутор-и, наслов, часопис, година, број волумена, странице	Категорија
1	Биљана С. Солеша, „Конфликтно језгро у приповеткама Лазе К. Лазаревића“, <i>Синтезе</i> , број 6, Крушевац, 2014, 49-59. <i>Кратак опис садржине (до 100 речи)</i> У раду су описани елементи трагичног у приповијеткама Лазе К. Лазаревића: <i>Први пут са оцем на јутрење, Све ће то народ позлатити, Швабица, На бунару, Вертер, Ветар, Школска икона, Он зна све</i> . При томе су као елементи трагичног посебно издвојени: сукоб индивидуалног и колективног, традиционалног и модерног, свјесно жртвовање, породични односи и сл.	M53
2	Биљана С. Солеша, "Трагикомична спознаја живота и судбине Кочићевих јунака", <i>Синтезе</i> , број 10, Крушевац, 2016, стр. 69-86. <i>Кратак опис садржине (до 100 речи)</i> У раду су описани елементи трагичног у приповијеткама Петра Кочића и њихово прожимање са комичним доживљајем живота и свијета: <i>Туба, Мрзуда, Врховнај, Мричански прото, Кроз менаџ, Јазанац пред судом</i> . При томе су као елементи трагичног посебно издвојени сукоб патријархалног морала и тјелесних страсти, као и прожимање социјалне бијеле и националне обесправљености. Комично се манифестује као снажна иронија и сатирични полемички и као једино средство борбе обесправљеног народа против окупатора.	M53
3	Биљана С. Солеша, "Хронотоп крчме у српској реалистичкој приповеци", <i>Језик, књижевност, простор</i> , уредиле: Весна Лопичић и Биљана Мишић Илић, тематски зборник радова, Филозофски факултет у Нишу, 2018, стр. 217-230. <i>Кратак опис садржине (до 100 речи)</i> У раду су анализирани приповијетке српског реализма у којима је тематизован кафански живот (М. Глишић, Ј. Веселиновић, Лаза К. Лазаревић, С. Матавуљ, С. Сремач и сл.). Кафана је била једно од суштинских мјеста на коме су се укрштали приватни и јавни живот у српском друштву друге половине 19. вијека, а у сагледавању приповиједних аспеката издвојени су јунаци, атмосфера, приче и догађаји који су битно утицали на судбине појединца и читавих породица.	M14

НАПОМЕНА: уколико је кандидат објавио више од 3 рада, додати нове редове у овај део документа

ИСПУЊЕНОСТ УСЛОВА ЗА ОДБРАНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Кандидат испуњава услове за оцену и одбрану докторске дисертације који су предвиђени Законом о високом образовању, Статутом Универзитета и Статутом Факултета. ДА НЕ

Образложење

Потврђујемо да кандидаткиња Биљана Солена испуњава све услове за оцену и одбрану докторске дисертације који су предвиђени Законом о високом образовању, Статутом Универзитета у Нишу и Статутом Филозофског факултета у Нишу.

ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Кратак опис појединих делова дисертације (до 500 речи)

У тексту докторске дисертације предмет научног истраживања заснован је на испитивању феномена трагичног у приповиједи српског реализама. Основно полазиште у структурирању ове студије је засновано на типологији трагичног и интерпретацији његових бројних видова у приповиједи српског реализма. У уводном поглављу поред дефинисања проблема истраживања, задатака и примијењене методологије, те корпуса истраживања, указано је на новија промишљања овог феномена и његову жанровску неусловљеност и разноврсност. У поглављу „Феномен трагичног у филозофији и науци о књижевности“ дат је осврт на различите тачке гледишта у теоријском поимању трагичног, које је током дугог историјског развоја људске мисли разматрано из многих аспеката филозофије, прије свега естетике, а затим и различитих видова умјетности, психологије, као и књижевне теорије, критике и историје. Посебно су издвојена традиционална филозофска тумачења, у којима је трагично сагледано највише у оквиру античке трагедије, као и модерна тумачења, која уважавају природу савременог свијета и човјека, а утицала су на значајну естетску и жанровску модификацију трагедије и трагичног. Дат је осврт и на истраживаче који су указали на присуство трагичног изван драмске форме, те на истраживања трагичног у оквиру српске науке о књижевности и естетике. Појам трагичног у књижевности је од антике до савременог доба проширивао своја одређења, и умјетничке варијанте. На крају овог поглавља дата је типологија трагичног, која је потекла од естетичара Фрање Марковића (касније је усвојена и у *Естетици* Сретена Петровића), а која је примијењена у овом истраживању.

У поглављу „Српска реалистичка приповетка“ дат је преглед истраживања о приповиједи као доминантној типолошко-жанровској врсти епохе реализма у српској књижевности. Српски реалистички приповједачи су поставили темељ и традиционалне и модерне српске приповијетке, без које није ни могуће замислити српску књижевност у 20. вијеку. Појава српске реалистичке приповијетке подударна је са историјски прелазним стањем сукоба традиционалних и модерних животних вриједности које су утицале на развој трагичног у умјетности. Указано је на основне црте српске реалистичке приповијетке и различита одређења њеног типолошко-жанровског статуса (М. Најдановић, Д. Вученов, Д. Живковић, Ј. Деретић), са детаљнијим освртом на типологију Душана Иванића. Поред тога издвојене су за истраживање феномена трагичног најбитније карактеристике, као што су мотивација, јунаци, приповједачи и стил.

У поглављу „Трагичност свемирског удеса“ разматрана је појава феномена трагичног у оним приповијеткама које су тематизовале људско страдање и несреће, а у којима је јунак жртва спољашњих околности. Трагично је сагледано као свемоћ судбине на коју човјек не може утицати. Јунак страда без сопствене кривице усљед историјских догађаја, природних катастрофа, болести или сиромаштва. На основу тога ово поглавље је подијељено на неколико функционалних цјелина: „Трагично и историја“ (Стефан Митров Љубиша, Милорад Поповић Шапчанин, Лаза К. Лазаревић, Бранислав Нушић), „Социјално трагично“ (Милован Глишић, Радоје Домановић, Симо Матавуљ) и „Свемоћ природе и немоћ човека“ (Јанко Веселиновић, Петар Кочић). Осим интерпретације одабраних приповједака у првој истраживачкој цјелини разматрен је однос између књижевности и историје и тематизације српске историје у књижевности 19. вијека. У поглављу „Социјално трагично“ освијетљена су интердисциплинарна полазишта у истраживању социјалне трагике, те социјалне прилике у Србији тога времена са економског, културног и здравственог становишта.

У поглављу „Трагичност једноставне кривице“ интерпретирана је појава феномена трагичног у приповијеткама чија се проблематика првенствено односи на јунаково понашање и оне активности које пресудно утичу на његову трагичну судбину (Лаза К. Лазаревић, Симо Матавуљ, Светолик Ранковић, Радоје Домановић). Ради се о психолошким поступцима и радњама у којима долази до изражаја свака врста неумјерености и претјеривања у понашању. Због тога је у уводном дијелу поглавља изложен осврт на могуће трагичне последице неуротичног понашања.

Индивидуална, лична трагедија или трагични конфликт који се испољава у губљењу

Вредновање значаја и научног доприноса резултата дисертације (до 200 речи)

Значај и допринос резултата докторске дисертације Биљане Солеша проистиче из чињенице да је у оквиру проучавања епохе реализма у српској књижевности обавила до сада недовољно заступљено истраживање умјетничког феномена у приповијеткама српског реализма које је засновано на проучавању репрезентативних књижевних чињеница, аутора и/или текстова. Резултати научног истраживања показују да је трагично на умјетнички значајан начин обликовало цјелокупну уметничку слику приповиједања у књижевности српског реализма, као и да је допринијело преобликовању реалистичке поетике у модерни књижевни поступак и израз. Истраживање феномена трагичног у приповиједи српског реализма урађено је кроз унутрашњу структуру и принцип тематске и идејне изградње дјела, те кроз разматрање принципа естетског обликовања грађе, погледа на свијет и доминантних осјећања садржаних у књижевним текстовима. Истовремено истраживање је подразумевало и сагледавање ширег егзистенцијалног контекста у односу на конкретну друштвену и психолошку стварност. Истраживање трагичног, које је иначе настало у умјетности драмског стварања, а преvasходно у трагедији, отворило је простор за разоткривања његове умјетничке функционалности и у приповиједним књижевним врстама, у овом случају преvasходно у приповијеткама српског реализма.

Оцена самосталности научног рада кандидата (до 100 речи)

Истраживање је у реализовано на самосталан и оригиналан начин, обухвата научно поље недовољно истражено у српској књижевној историографији, те као такво представља значајан допринос савременој науци о књижевности.

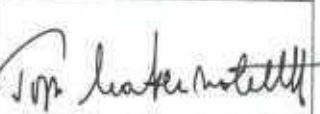

ЗАКЉУЧАК (до 100 речи)

На основу укупне позитивне ојене текста докторске дисертације "Трагично у приповеци српског реализма", именована комисија предлаже Наставно-научном већу Филозофског факултета Универзитета у Нишу, као и Научно-стручном већу за друштвене и хуманистичке науке Универзитета у Нишу, да извештај о ојени урађене докторске дисертације прихвати а кандидаткињи Биљани Солеша одобри јавну одбрану.

КОМИСИЈА

Број одлуке НСВ о именовању Комисије 8/18-01-005/19-027

Датум именовања Комисије 28. 06. 2019.

Р. бр.	Име и презиме, звање		Потпис
1.	Др Снежана Милосављевић Милић, редовни професор	председник	
	Српска књижевност (Научна област)	Филозофски факултет у Нишу (Установа у којој је запослен)	
2.	Др Горан Максимовић, редовни професор	ментор, члан	
	Српска књижевност (Научна област)	Филозофски факултет у Нишу (Установа у којој је запослен)	
3.	Др Радослав Ераковић, редовни професор	члан	
	Српска и јужнословенске књижевности са теоријом књижевности (Научна област)	Филозофски факултет у Новом Саду (Установа у којој је запослен)	

Датум и место:
8. јул 2019. Ниш